

Yetişkin Seçici Yeme Anketi: Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması

Gülperi DEMİR^a, Ayşe Nur SONGÜR BOZDAĞ^b, Funda Pınar ÇAKIROĞLU^c

ÖZET

Amaç: Besinlerden kaçınma/reddetme davranışı olarak tanımlanan seçici yeme; çocuklar ve yetişkinlerde görülen sorunlu yeme davranışlarından. Seçici yiyecekler, besinlere karşı olumsuz tutumları nedeniyle, enerji ve besin öğelerini yetersiz almakta, bu durum çeşitli sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Yetişkin Seçici Yeme Anketi (The Adult Picky Eating Questionnaire [APEQ]) yetişkinlerde seçici yeme davranışlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş 16 madde ve 4 alt boyuttan oluşan bir ölçme aracıdır. Bu çalışmada, APEQ'nun Türkçe'ye uyarlanması ve Türk toplumu üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması amaçlanmıştır. **Yöntem:** Metodolojik türdeki bu araştırmaya, Türkiye'de yaşayan, 19-65 yaş arası sağlıklı 240 yetişkin dahil edilmiştir. Araştırma, anket formu yöntemi ile Temmuz 2020-Şubat 2021 tarihleri arasında çevrimiçi olarak yürütülmüştür. İstatistiksel analizler R-Project programı ve lavaan paketleri ile yapılmıştır. Orijinal ölçek maddelerini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. **Bulgular:** Çalışmada, ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0.751 olarak saptanmıştır. Buna göre ölçeğin iyi derecede güvenilir olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin alt boyutlarına ait Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları 0.370-0.616 arasında değişmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucu hesaplanan uyum indekslerinin de kabul edilebilir aralıkta olduğu ve Türkçeye uyarlanan Yetişkin Seçici Yeme Anketinin istatistiksel açıdan geçerli olduğu belirlenmiştir. **Sonuç:** Bu çalışmanın sonucunda, YSYA'nın, Türk kültürü için uygun, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir. Türk toplumu için geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu belirlenen YSYA'nın yetişkinlerde seçici yeme davranışlarının belirlenmesi, nedenlerinin saptanması, olumsuz sağlık sonuçlarının önlenmesi konularında yapılacak çalışmalarda kullanılacak referans bir ölçek olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeme, davranış, geçerlilik, güvenilirlik, beslenme ve yeme bozuklukları

The Adult Picky Eating Questionnaire: Turkish validity and reliability study

ABSTRACT

Objective: Picky eating, defined as food avoidance/rejection behavior, is one of the problematic eating behaviors observed in children and adults. Picky eaters, due to their negative attitudes towards food, do not get enough energy and nutrients, which leads to various health problems. The Adult Picky Eating Questionnaire (APEQ) is a measurement tool consisting of 16 items and 4 sub-dimensions developed to evaluate picky eating behaviors in adults. This study aimed to adapt the APEQ to Turkish and conduct validity and reliability studies in the Turkish population. **Method:** In this methodological type of research, 240 healthy adults aged between 19 and 65 years living in Turkey were included. The research was conducted online between July 2020 and February 2021 using a questionnaire. Statistical analyses were performed using the R-Project program and Lavaan packages. Confirmatory factor analysis (CFA) and reliability analysis were performed to test the original scale items. **Results:** In this study, Cronbach's Alpha coefficient of the scale was 0.751. Accordingly, this scale was found to be reliable. The Cronbach's Alpha reliability coefficients of the sub-dimensions of the scale varied between 0.370-0.616. The fit indices provided by the confirmatory factor analysis were also within the acceptable range. Accordingly, it was determined that the Turkish-adapted APEQ was statistically valid. **Conclusion:** The results of this study indicate that APEQ is a valid and reliable measurement tool suitable for Turkish culture. It is thought that the APEQ, determined to be a valid and reliable measurement tool for the Turkish population, maybe a reference scale that can be used in studies to determine picky eating behaviors in adults, determine causes, and prevent negative health consequences.

Keywords: Eating, behavior, validity, reliability, feeding and eating disorders

Geliş Tarihi: 17.08.2023

Kabul Tarihi: 10.12.2023

^aSelçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Konya, Türkiye, e-posta: gulperiidmir@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7362-3335

^bİzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, İzmir, Türkiye, e-posta: aysenur.songur.bozdogan@ikcu.edu.tr ORCID: 0000-0001-6412-8650

^cAnkara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Ankara, Türkiye, e-posta: cakiroglu@ankara.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2324-6874.

Sorumlu Yazar/Correspondence: Gülperi Demir e-posta: gulperiidmir@gmail.com

Atıf/Citation: Demir G, Songür Bozdağ AN, Çakıroğlu FP. Yetişkin Seçici Yeme Anketi: Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi* 2023;5(3):131-138.

GİRİŞ

Seçici yeme davranışı, tanıdık olan veya olmayan besinlerden kaçınma/reddetme davranışı olarak tanımlanmaktadır.¹ Seçici yeme, tipik olarak sınırlı besin tüketimi, yeni besinleri denemede zorluk, duyuşsal etkilerine karşı (tat, koku, aroma ve görünüm), ve hazırlama ve/veya sunum şekillerine göre yiyecek seçiminde katı tutum ile karakterizedir.²

Amerika Psikiyatri Birliği (APA) tarafından 2013 yılında yayımlanan “Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı”nda (DSM-5) yer alan bir yeme bozukluğu olan, çocuk ve yetişkinlerde yetersiz enerji alımına yol açan Kaçıngan/Kısıtlı Yiyecek Alım Bozukluğu (ARFİD)’nun üç belirleyici kriteri bulunmakta olup bunlar; “yiyecek yemeye olan ilginin belirgin olmaması, yiyeceklerin duyuşsal özelliklerine dayalı kaçınma veya yemeğin istenmeyen sonuçları hakkında endişe” olarak belirtilmektedir. Yiyeceğin duyuşsal özelliklerinden kaçınma ve besin alımında kısıtlama kriteri, davranışsal olarak “seçici yeme” şeklinde kendini göstermektedir.³

Seçici yiyiciler, besinlere karşı bu yaklaşımları nedeniyle önemli miktarda besini reddederek yetersiz çeşitlilikte ve miktarda besin tüketmektedirler. Bu bağlamda, son zamanlarda halk sağlığı ve beslenme alanında ilgi görmeye başlamıştır.⁴

Bugüne kadar, seçici yemeyle ilgili araştırmaların büyük çoğunluğu çocuklar üzerinde yapılmıştır.⁵ Bununla birlikte, APA (2013)’nın, DSM-5’te yaptığı güncellemeler ve yapılan son araştırmalar seçici yemenin bazı yetişkinlerde önemli sağlık etkileri olabileceğini göstermektedir.^{6,7} Yetişkin bireylerin seçici yeme davranışlarını inceleyen sınırlı sayıda çalışmalarda, seçici yeme davranışı olan yetişkinlerin sınırlı bir diyetle sahip oldukları, özellikle meyve ve sebzeleri tercih etmedikleri^{4,8}, yeni besinleri denemekten kaçındıkları^{1,7,9}, birbirine karışmış yiyeceklerden kaçındıkları, yemeğe ilişkin ritüelleri olduğu; obsesif kompulsif bozukluk (OKB) ve klinik depresif semptomlar gösterdikleri⁷, sosyal beslenme ortamlarında yüksek düzeyde kaygılı oldukları^{6,7} gösterilmiştir.

Yetişkin seçici yiyiciler üzerinde oldukça sınırlı çalışma bulunmasının nedenlerinden biri, kısıtlayıcı yeme davranışlarına sahip yetişkinlerin literatürde iyi tanımlanmamış olması olarak belirtilmektedir.¹⁰ Literatürde seçici yemenin tanımını ilk yapan araştırmacılar olan Dovey ve ark. seçici yemenin spesifik bir tanımının olmayıp, nispeten yeni bir kavram olduğunu ve bu nedenle ‘seçicilik’ kavramının birbirinden farklı şekilde teorileştirilmiş bir yapıda olduğunu bildirmektedir.¹ Literatürdeki seçici yeme davranışlarının saptandığı çalışmalar incelendiğinde de, seçici yeme davranışlarının bireylerin öznel değerlendirmeleri, ARFİD çalışmalarından elde edilen

bulgular, besin çeşitliliği, besin neofobisi üzerinde yapılan çalışmaların bulgularından faydalanılarak saptanmaya çalışıldığı^{5,6,11,12} ve sonuçta seçici yemeyi tanımlayabilecek spesifik tutum ve davranışların ölçülmesinde yetersiz kaldığı görülmektedir.⁵ Bu nedenlerle, Ellis ve ark.⁵ tarafından, yetişkinlerde geçerliliği kanıtlanmış bir seçici yeme tanısının yapılabilmesi, boyutlarının belirlenmesi ve psikososyal sonuçlarının doğru değerlendirilebilmesi amacıyla “The Adult Picky Eating Questionnaire (APEQ)” geliştirilmiştir.

Bu çalışmanın amacı ise; APEQ ölçeğinin ülkemiz için geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yaparak ülkemizdeki yetişkin seçici yiyicilerin doğru şekilde belirlenmesi, nedenlerinin araştırılması ve çözüm yollarının belirlenmesiyle ulusal literatüre ve ayrıca toplum sağlığının korunması ve geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü ve Örneklemi

Bu araştırma “Adult Picky Eating Questionnaire-APEQ” ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliğini değerlendirmek amacı ile yapılmış metodolojik türde bir araştırmadır. Araştırmalarda ulaşılması hedeflenen örneklem büyüklüğü, kullanılacak ölçeğin faktör veya madde sayısı gibi ölçütlere göre belirlenmekte ve genel olarak örneklem büyüklüğünün ölçekte yer alan madde sayısının 5-10 katı olması önerilmektedir.¹³ Bu doğrultuda, orijinal ölçekte 16 maddenin yer aldığı dikkate alınarak çalışmaya en az 80 kişinin dahil edilmesi gerektiği belirlenmiştir. Araştırma kapsamında 19-65 yaş arasındaki 240 yetişkin bireye (ortalama yaşı 29.03±9.17) ulaşılmıştır.

Araştırma dahil edilme kriterleri; bireylerin çalışmaya katılmayı kabul etmesi, 18 yaşından büyük olması, herhangi bir besine yönelik intolerans/alerjisi olmaması herhangi bir iletişim engelinin olmaması, Türkçe konuşmayı, okumayı ve yazmayı bilmesi ve internet erişiminin olmasıdır. Araştırma, anket formu yöntemi ile Temmuz 2020-Şubat 2021 tarihleri arasında internet ortamında (Microsoft Forms) yapılmıştır. Anketin aynı kullanıcı tarafından birden çok yanıtlanma riskine karşılık ankete katılım, sırasında katılımcılardan kullandıkları geçerli bir e-posta adresi belirtmeleri istenmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasında kartopu örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Araştırmacılar, kendi sosyal medya hesaplarından (Facebook®, WhatsApp® ve Instagram®) çalışmanın bağlantı linkini paylaşarak çalışmanın duyurusunu gerçekleştirmiştir. Ayrıca sosyal medya hesaplarında çalışma duyurusunu gören veya çalışmaya katılan bireylerin anket duyurusunu kendi sosyal medya hesaplarında paylaşmaları ile veri toplama süreci sekiz ayda tamamlanmıştır. Katılımcılara, çevrimiçi anket formunun başında yer

alan bilgilendirme metni ile çalışma hakkında bilgi verilmiş, çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılar anket formunu online ortamda doldurarak geri göndermiştir. Katılımcılar tarafından anket formunun cevaplanma işlemi ortalama 10-15 dakika içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında; sosyodemografik bilgi formu ve Adult Picky Eating Questionnaire (APEQ) kullanılmıştır.

Sosyodemografik Bilgi Formu

Anket formunun ilk bölümü olan sosyo-demografik bilgi formunda “yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek, medeni durum, gelir düzeyi ve aile tipi” olmak üzere örneklemin geneli hakkında bilgi veren 7 soru bulunmaktadır.

Adult Picky Eating Questionnaire (APEQ)- Yetişkin Seçici Yeme Anketi (YSYA): Ellis ve ark.⁵ tarafından 2017 yılında geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Anket, yetişkinlerde seçici yeme davranışlarını ölçmektedir. Anketin orijinal formu, 16 soru ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar ve maddeleri; “Yemek Sunumu-Meal Presentation” (1,5,9,12,14,15 ve 16. maddeler), “Yiyecek Çeşitliliği-Food Variety” (2,6,10 ve 13. maddeler), “Yemekten Kaçınma-Meal Disengagement” (3,7 ve 11. maddeler), ve “Tatlardan Kaçınma-Taste Aversion” (4. ve 8. maddeler) şeklindedir. Orijinal çalışmada, yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçlarına göre, anketin 16 madde ve 4 faktörlü yapısı ile en iyi uyumu gösterdiği belirlenmiştir ($\chi^2(100)=489.52$, $p<0.0001$, CFI=0.95, RMSEA=0.05, SRMR=0.004). Orijinal anketin 4 alt faktörüne ait Cronbach’s Alpha değerleri ise sırasıyla; 0.79, 0.77, 0.81 ve 0.84 olarak belirlenmiştir.⁵ Anketin maddeleri 1 “Hiç” ile 5 “Her zaman” arasında puanlanmaktadır. Anketten alınan puan ne kadar yüksek olursa seçici yeme davranışı, o derece yüksek olarak değerlendirilmektedir.

Araştırma Uygulama Planı

APEQ’nin Türkçeye çevrilmesinde Brislin’in (1970)¹⁴ çeviri-geri çeviri yöntemi uygulanmıştır. Ölçeğin Türkçeye çevrilmesi, araştırmacılar ve dil konusunda iki bağımsız uzman tarafından yapılmıştır. İkinci aşamada, araştırmacılar, her maddenin en uygun çevirisini analiz ederek ortak bir Türkçe metin hazırlamıştır. Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra ölçek, yeniden çevrilmiştir. Geri çeviriden sonra özgün metin ile geri çevirisi yapılan metindeki cümleler araştırmacılar tarafından karşılaştırılmış ve ifadelerde gerekli düzenleme yapılarak form uzman görüşüne sunulmuştur. Dil uyarlamasının ardından ölçeğin geçerliliğini değerlendirmek üzere, uzman görüşüne başvurularak kapsam geçerliliği yapılmıştır. Bu

doğrultuda ölçek, alan yazında çalışmaları bulunan üç uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan, ölçeğin çeviri açısından özgün formdaki ifadelerle uygunluğu, hedef grup tarafından anlaşılabilirliği, seçici yeme davranışını saptamadaki yeterliliğinin değerlendirilmesi istenmiştir. Uzmanların değerlendirme formlarındaki görüş ve önerileri değerlendirilerek ölçeğe son hali verilmiştir.

Pilot Uygulama

Pilot çalışmalar, uzman görüşüne göre düzenlenen ölçme aracının çalışma kriterlerine uyan küçük bir örneklem grubuna uygulanmasıyla gerçekleştirilmektedir. Pilot uygulamada amaç, maddelerin ölçek ile uyumunun ve ölçeğin iç geçerliliğinin ön teste tabii tutularak gerekli düzenlemelerin yapılabilmesidir. Pilot uygulama yapılması için örneklem büyüklüğünün hedeflenen örneklem sayısının yaklaşık %5’ine ulaşılması önerilmektedir.¹⁵⁻¹⁷ Bu çalışmada, örneklem sayısını temsil etmesi için çalışma başlamadan önce, dahil edilme kriterlerine uyan 10 katılımcı ile çevrimiçi olarak iletişime geçilerek pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonrasında ölçek maddelerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ön uygulamadaki 10 katılımcı örneklem grubuna dahil edilmemiştir.

Verilerin Analizi

İstatistiksel analizlerin tamamı R-Project programı¹⁸ ve lavaan¹⁹ paketleri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada öncelikle demografik değişkenlere dair frekans analizi sonuçları ve ölçek maddelerine ait tanımlayıcı istatistikler verilmiştir. Daha sonra APEQ’nun alt boyutları için Cronbach Alfa güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Elde edilen alfa katsayı değeri (α); yaygın kabul edilen Cronbach alfa katsayı sınıflamasına göre alfa katsayısı; $\alpha \geq 0.9$ ise “mükemmel”, $0.7 \leq \alpha < 0.9$ ise “iyi”, $0.6 \leq \alpha < 0.7$ ise “kabul edilebilir”, $0.5 \leq \alpha < 0.6$ “zayıf”, $\alpha < 0.5$ “kabul edilemez” olarak değerlendirilmiştir.²⁰

Uyarlanan APEQ’nun geçerliliği, maximum likelihood yöntemi kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile değerlendirilmiştir. Ölçeğin model uygunluğu, kare istatistiği, RMSA (Root Mean Square Error Approximation), CFI (Comperative Fit Index), Goodness of Fit Index (GFI), Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI), TLI (Trucker-Lewis Index), NNFI (Non-normed Fit Index) ve IFI (Incremental Fit Index) uyum indeksleri ile test edilmiştir.²¹ Araştırmada hata payı, %95 güven düzeyinde ($p < 0.05$) olarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Tanımlayıcı Bilgiler

Katılımcıların ortalama yaşı 29.03±9.17 yıldır. Tablo 1’de araştırmaya katılan bireylerin demografik bilgilerinin frekans dağılımları verilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin %80.8’i kadın, yarısına yakını (%48.8) lisans mezunu ve %40.8’i uzmanlık gerektiren meslekleri (avukat, doktor, mühendis vb.) yapmaktadır. Ayrıca katılımcıların %62.1’i bekar, %37.5’i iyi düzeyde gelire sahiptir ve büyük çoğunluğu (%90.4) çekirdek ailede yaşamaktadır.

Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA)

Tablo 2’de Yetişkin Seçici Yeme Anketi (YSYA)’ne dair DFA istatistikleri gösterilmektedir. Sonuçlara bakıldığında yol katsayılarına ait standardize beta katsayıları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ölçeğin orijinal formu 16 maddeden oluşmasına rağmen, Türkçe versiyonu (YSYA) 15 maddeden oluşmuştur. Madde toplam korelasyonu 0.30’dan az olduğu için ölçeğin Türkçe versiyonundan “Yiyecek Çeşitliliği” alt boyutunda yer alan 2. madde “*I eat a limited number of items from each food group-Her besin grubundan sınırlı sayıda yiyecek yerim*” çıkarılmıştır.²⁰

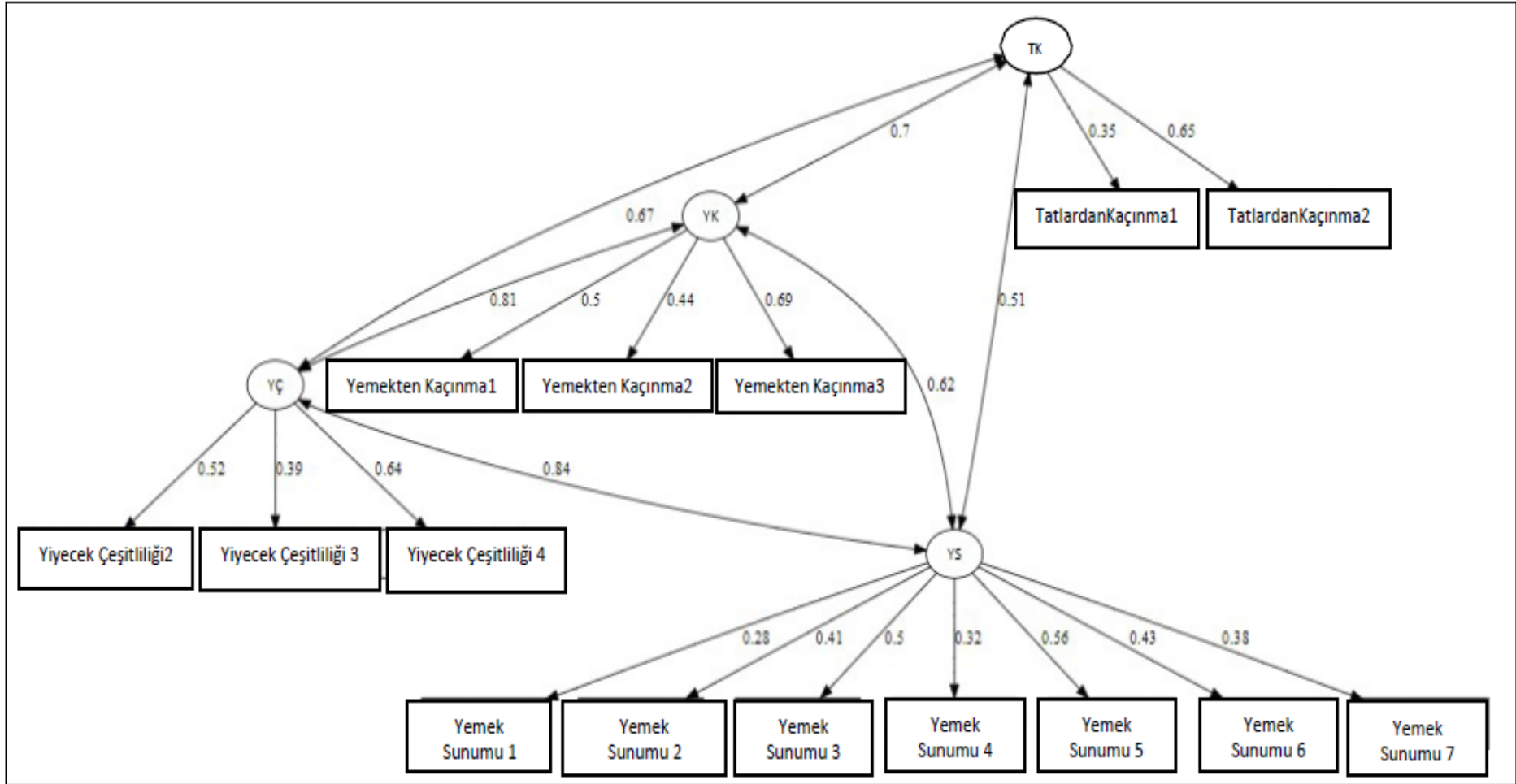
Tablo 1. Katılımcılara ilişkin demografik bulgular

Değişkenler	n	%
Cinsiyet		
Erkek	46	19.2
Kadın	194	80.8
Eğitim düzeyi		
İlkokul	5	2.1
Ortaokul	3	1.3
Lise	20	8.3
Ön lisans	21	8.8
Lisans	117	48.8
Lisansüstü	74	30.8
Meslek/Uğraş		
Çalışmıyor	78	32.5
Öğrenci	40	16.7
Uzmanlık gerektiren meslekler (doktor, mühendis, avukat, vb.)	98	40.8
Esnaf	9	3.8
Memur	15	6.3
Medeni durum		
Evli	91	37.9
Bekar	149	62.1
Gelir düzeyi		
Düşük	66	27.5
Orta	84	35.0
İyi	90	37.5
Aile tipi		
Çekirdek aile	217	90.4
Geniş aile	23	9.6

Tablo 2. Yetişkin Seçici Yeme Anketi (YSYA)’ne ilişkin DFA istatistikleri

Alt boyutlar ve maddeler	Beta	STZ(Beta)	z-değeri	p
Yemek sunumu				
1. Özel sunumu olan yiyeceklere karşı güçlü bir önceliğim var (APEQ-1)	1	0.277	-	-
2. Belirli renkteki yiyecekleri tercih ederim (APEQ-5)	1.251	0.411	4.788	<0.001
3. Bazı yiyecekleri gördükten sonra korkuyorum, ağlıyor ya da öğürüyorum (APEQ-9)	1.297	0.495	5.012	<0.001
4. Yiyecekler “doğru şekilde” hazırlanmadığında / pişmediğinde mutsuz olurum veya hayal kırıklığı yaşarım (APEQ-12)	1.080	0.317	4.581	<0.001
5. Yiyeceklerden bir anda şüphe duyarım ve yiyeceklerin çoğunluğunu dikkatle inceleme ihtiyacı hissederim (APEQ-14)	1.949	0.564	5.172	<0.001
6. Yiyecekleri belirli bir sırada yerim (APEQ-15)	1.838	0.432	5.088	<0.001
7. Bir yiyeceğe başkasının dokunduğunu görürsem onu yemem (APEQ-16)	1.423	0.382	4.766	<0.001
Yiyecek çeşitliliği				
8. Genel olarak tükettiğim diyet çeşitli besin gruplarından eksiktir (APEQ-6)	1	0.519	-	-
9. Yeni yiyecekleri denemekten hoşlanmam (APEQ-10)	0.841	0.395	6.394	<0.001
10. Sınırlı bir yiyecek çeşidiyle beslenirim (10’dan daha az farklı besin) (APEQ-13)	1.389	0.645	7.772	<0.001
Yemekten kaçınma				
11. Yemek masasına oturduğumda genellikle rahat olamıyorum (APEQ-3)	1	0.496	-	-
12. Genellikle yemek yemekten başka yapılacak daha iyi şeylerim olduğumu hissederim (APEQ-7)	1.061	0.444	6.170	<0.001
13. Yemek zamanlarından kaçınırım (APEQ-11)	1.221	0.687	6.889	<0.001
Tatlardan kaçınma				
14. Biraz acı olsa bile, acı yiyecekleri reddederim (APEQ-4)	1	0.349	-	-
15. Ekşi yiyecekleri reddederim (APEQ-8)	1.727	0.653	4.444	<0.001

β: Beta katsayısı; STZ(β): Standardize B-beta katsayısı

Şekil 1. Yetişkin Seçici Yeme Anketi (YSYA)'ne ilişkin DFA grafiği

Tablo 3. Yetişkinlerde Seçici Yeme Anketi (YSYA)'nin DFA uyum indeksleri

RMSA	CFI	GFI	AGFI	TLI	NNFI	IFI
0.033	0.966	0.963	0.947	0.958	0.958	0.967

Şekil 1'de Yetişkin Seçici Yeme Anketi (YSYA)'ne ait DFA grafiği verilmiştir. DFA bulgularına göre, YSYA'nın tüm maddeleri istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde toplanmaktadır ($p < 0.05$). Ölçeğin tüm maddelerinde standardize yol katsayıları anlamlı bulunmuştur.

Tablo 3'te Yetişkin Seçici Yeme Anketi (YSYA)'nin DFA uyum indeksleri verilmiştir. Uyum indekslerine göre ki-kare istatistiği $\chi^2 = 106.483$ ($sd=84$) ve $\chi^2 /sd=1.268$ olarak bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda; CFI=0.966, GFI=0.963, AGFI=0.947, TLI=0.958, NNFI=0.958, IFI=0.967 olarak hesaplanmıştır. Uyum indekslerinden RMSEA=0.033 olarak bulunmuştur. Buna göre, Yetişkin Seçici Yeme Anketi'nin istatistiksel açıdan geçerli olduğu belirlenmiştir.²²

Güvenilirlik Analizi

Tablo 4'te Yetişkin Seçici Yeme Anketi (YSYA)'nin maddelerine ait tanımlayıcı istatistikler ve Cronbach Alfa güvenilirlik analizi sonuçları gösterilmektedir. Cronbach Alfa güvenilirlik analizi sonucunda Yetişkin Seçici Yeme Anketinin (YSYA) maddeleri için düzeltilmiş korelasyon değerlerinin tamamı pozitif bulunmuştur. YSYA'dan herhangi bir madde çıkarıldığında güvenilirlik katsayısında bir artış gözlenmeyeceği için ölçekte bulunan bütün maddeler analize dahil edilmiştir. Analiz sonucuna göre; anketin toplam Cronbach Alfa değeri; 0.751 olarak hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin iyi derecede güvenilir olduğu belirlenmiştir.²⁰ Ölçeğin yemek sunumu, yiyecek çeşitliliği, yemekten kaçınma ve tatlardan kaçınma alt boyutlarına ait Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları ise sırasıyla; 0.616, 0.509, 0.544 ve 0.370 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4. Yetişkin Seçici Yeme Anketi'ne ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları

Alt boyutlar ve maddeler	Med	R	Düzeltilmiş-r	MIC	α
Yemek sunumu					
1. Özel sunumu olan yiyeceklere karşı güçlü bir önceliğim var (APEQ-1)	3	4	0.313		
2. Belirli renkteki yiyecekleri tercih ederim (APEQ-5)	1	4	0.215		
3. Bazı yiyecekleri gördükten sonra korkuyor, ağlıyor ya da öğürüyorum (APEQ-9)	1	4	0.234		
4. Yiyecekler "doğru şekilde" hazırlanmadığında / pişmediğinde mutsuz olurum veya hayal kırıklığı yaşıyorum (APEQ-12)	3	4	0.337	0.182	0.616
5. Yiyeceklerden bir anda şüphe duyarım ve yiyeceklerin çoğunluğunu dikkatle inceleme ihtiyacı hissedirim (APEQ-14)	2	4	0.432		
6. Yiyecekleri belirli bir sırada yerim (APEQ-15)	3	4	0.432		
7. Bir yiyeceğe başkasının dokunduğunu görürsem onu yemem (APEQ-16)		4	0.334		
Yiyecek çeşitliliği					
8. Genel olarak tükettiğim diyet çeşitli besin gruplarından eksiktir (APEQ-6)	2	4	0.351		
9. Yeni yiyecekleri denemekten hoşlanmam (APEQ-10)	2	4	0.240	0.258	0.509
10. Sınırlı bir yiyecek çeşidiyle beslenirim (10'dan daha az farklı besin) (APEQ-13)	2	4	0.392		
Yemekten kaçınma					
13. Yemek masasına oturduğumda genellikle rahat olamıyorum (APEQ-3)	2	4	0.278		
12. Genellikle yemek yemekten başka yapılacak daha iyi şeylerim olduğunu hissedirim (APEQ-7)	2	4	0.371	0.294	0.544
13. Yemek zamanlarından kaçınıyorum (APEQ-11)	1	4	0.442		
Tatlardan kaçınma					
14. Biraz acı olsa bile, acı yiyecekleri reddederim (APEQ-4)	2	4	0.228	0.228	0.370
15. Ekşi yiyecekleri reddederim (APEQ-8)	2	4	0.228		

YSYA Toplam Cronbach Alfa katsayısı

0.751

Med: Medyan, R: Değişim aralığı, Düzeltilmiş-r: Düzeltilmiş madde korelasyonu, MIC: Maddeler arası ortalama korelasyon, α : Cronbach Alfa katsayısı

TARTIŞMA

Besinlerden kaçınma/reddetme davranışı olarak tanımlanan seçici yeme; sınırlı besin tüketimi, yeni besinleri denemede zorluk, besinlerin duyuşsal etkilerine ve hazırlama ve/veya sunum şekillerine karşı katı tutum ile karakterize, bozulmuş bir yeme davranışı olup^{1,2}, DSM-5'te yer alan, çocuk ve yetişkinlerde yetersiz enerji alımına yol açan ARFİD'in belirleyici kriterlerinden biri olan "yiyeceğin duyuşsal özelliklerinden kaçınma ve besin alımında kısıtlama" kriterine karşılık gelmektedir.³ Seçici yiyciler, besinlere karşı olumsuz tutumları nedeniyle, enerji ve besin öğelerini yetersiz almakta, bu durum yetişkinlerde çeşitli sağlık sorunlarına yol açmaktadır.^{4,6,7}

Yetişkinlerde seçici yeme davranışlarını inceleyen araştırmaların çoğu, kısa öz bildirim ölçümleri aracılığıyla yapılmıştır.⁸ Bu kısa öz bildirim ölçekleri, besin neofobisi ve sınırlı besin çeşitliliğine odaklanmış olup^{6,11,12} seçici yeme davranışlarını etkileyebilecek farklı boyutlar dikkate alınmamıştır. APEQ ölçeği ise; yetişkinlerde seçici yeme davranışlarını farklı boyutlarıyla ölçen ve psikososyal sonuçlarının daha iyi anlaşılmasına olanak sağlayan güncel bir ölçme aracı olarak geliştirilmiştir.²³ Ayrıca; konuyla ilgili araştırmaların çoğunlukla Batı toplumları üzerinde yapıldığı^{1,4,6,7,8,9} bazı farklı toplumlarda yaşayan yetişkinlerde seçici yemeye ilişkin literatürün mevcut olmadığı; bu durumun önemli bir nedeni olarak seçici yeme davranışlarına sahip yetişkinlerin saptanmasına yönelik, farklı kültürlere özgü bir ölçme aracının olmaması gösterilmektedir.^{5,23} Ölçek uyarlama çalışmaları, toplanan verilerin genellenmesini sağlamanın yanı sıra, ölçüm yapılan kültürler arasında ortak ve farklı olan özelliklerin araştırılmasına da olanak sağlamaktadır.²⁰ Bu bağlamda APEQ ölçeğinin Türkçe uyarlaması olan "Yetişkin Seçici Yeme Anketi (YSYA)"nin ülkemiz için geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu belirlenmiş olup anketin, ulusal ve uluslararası literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışmada, Yetişkin Seçici Yeme Anketi (YSYA), orijinal ölçekte olduğu gibi 4 alt boyuttan oluşmuştur. Diğer taraftan; orijinal ölçek, 16 maddeden oluşmasına rağmen, Yiyecek Çeşitliliği" alt boyutunda yer alan 2. madde, toplam korelasyonu 0,30'dan az olduğu için²⁴ madde çıkarılarak anketin Türkçe versiyonu (YSYA) 15 maddeden oluşmuştur. DFA uyum indekslerine göre, CFI=0.966, GFI=0.963, AGFI=0.947, TLI=0.958, NNFI=0.958, IFI=0.967 olup analiz sonuçlarının 0.9'un üzerinde olduğu belirlenmiştir. Uyum indekslerinden RMSEA değeri 0.033 olup, 0.05'in altında olduğu saptanmıştır. Anketin χ^2 /sd=1.268 olup 2'nin altında olduğu belirlenmiştir. Buna göre; Yetişkin Seçici Yeme Anketi (YSYA)'nin istatistiksel açıdan geçerli olduğu belirlenmiştir.²²

Çalışmada, anketin geneline ait Cronbach Alfa değeri, 0.751 olarak hesaplanmıştır. Literatürde, ölçüm aracında hesaplanan düşük α değerinin ölçekteki madde sayısının eksikliğinden kaynaklanabileceği ifade edilmektedir.²⁵ Yetişkin Seçici Yeme Anketi (YSYA)'nin toplam madde sayısı bu çalışmada 15 olarak belirlenmiş olup alt boyutlardaki madde sayıları; "Yemek Sunumu" alt boyutunda toplam 7 madde (α :0.616), "Yiyecek Çeşitliliği" alt boyutunda toplam 3 madde (α :0.509), "Yemekten Kaçınma" alt boyutunda toplam 3 madde (α : 0.544) ve "Tatlardan Kaçınma" alt boyutunda toplam 2 madde (α :0.370) olarak bulunmuştur. Anketin toplam alfa değerine kıyasla alt boyutlardaki daha düşük alfa değerlerinin bu durumdan kaynaklanabileceği düşünülebilir. Bununla birlikte; literatürde alfa değerinin >0.60 üzeri olması ölçek güvenilirliği açısından yeterli bulunmaktadır.^{26,27} Dolayısıyla Yetişkin Seçici Yeme Anketi'nin iyi derecede güvenilir bir ölçüm aracı olduğu belirlenmiştir.¹⁶

SINIRLILIKLAR

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma verilerinin COVID-19 salgını sebebiyle çevrimiçi ortamda toplanması araştırmanın sınırlılıklarından birini oluşturmaktadır. Ayrıca veriler, çevrimiçi ortamda toplanması nedeniyle örneklem grubu okuryazar ve internet erişimi olan bireylerle sınırlıdır. Katılımcıların sorulara doğru yanıt verdiği varsayılmıştır.

SONUÇ

Sonuç olarak; 4 alt boyut ve 15 maddeden oluşan Seçici Yeme Anketi (YSYA)'nın Türkiye örneklemini için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir. Seçici yemenin doğru şekilde saptanması ve etiyojisinin anlaşılması, seçici yemenin yol açtığı sorunlara yönelik daha etkili çözüm yollarının oluşturulmasına olanak sağlayacaktır. Bu bağlamda, YSYA anketinin ülkemizdeki yetişkin bireylerde seçici yeme davranışlarının belirlenmesi, nedenlerinin saptanması, olumsuz sağlık sonuçlarının önlenmesi konularında yapılacak çalışmalarda kullanılabilir referans bir ölçek olabileceği düşünülmektedir.

Etik Onay

Araştırmada, Türkçe uyarlaması yapılan "APEQ" ölçeğinin yazarlarından e posta yoluyla izin alınmıştır. Araştırmanın etik kurul onayı ise 27.05.2020 tarih ve 2020/597 karar numarası ile Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan alınmıştır. Araştırma, Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun şekilde yürütülmüştür.

Yazar Katkıları

Çalışma fikri/tasarımı: GD, ANSB, FPÇ

Veri toplama: GD, ANSB

Veri analizi ve yorumlama: GD, ANSB

Literatür tarama: GD, ANSB

Makalenin yazımı: GD, ANSB

Eleştirel inceleme: FPÇ

Son onay ve sorumluluk: GD, ANSB, FPÇ

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında olası çıkar çatışmaları yoktur.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemiştir.

KAYNAKLAR

1. Dovey TM, Staples PA, Gibson EL, Halford JC. Food neophobia and 'picky/fussy' eating in children: A review. *Appetite*. 2008;50:181-93.
2. Barnhart WR, Hamilton L, Jordan AK, Pratt M, Musher-Eizenman DR. The interaction of negative psy-chological well-being and picky eating in relation to dis-ordered eating in undergraduate students. *Eating Behavior*. 2021;40:101476.
3. American Psychiatric Association. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. 5th edition (DSM-5). Washington DC: American Psychiatric Publishing; 2013.
4. Thompson C, Cummins S, Brown T, Kyle R. What does it mean to be a 'picky eater'? A qualitative study of food related identities and practices. *Appetite*. 2015;84:235-9. <https://doi.org/10.1016/j.appet.2014.09.028>.
5. Ellis JM, Galloway AT, Webb RM, Martz DM. Measuring adult picky eating: the development of a multidimensional self-report instrument. *Psychological Assessment*. 2017;29(8):955-66. <http://dx.doi.org/10.1037/pas0000387>
6. Wildes JE, Zucker NL, Marcus MD. Picky eating in adults: Results of a web-based survey. *International Journal of Eating Disorders*. 2012;45(4):575-82.
7. Kauer J, Pelchat ML, Rozin P, Zickgraf HF. Adult picky eating. Phenomenology, taste sensitivity, and psychological correlates. *Appetite*. 2015;90:219-28. <http://dx.doi.org/10.1016/j.appet.2015.03.001>
8. Zickgraf HF, Schepps K. Fruit and vegetable intake and dietary variety in adult picky eaters. *Food Quality and Preference*. 2016;54:39-50.
9. Zickgraf HF, Franklin ME, Rozin P. Adult picky eaters with symptoms of avoidant/restrictive food intake disorder: Comparable distress and comorbidity but different eating behaviors compared to those with disordered eating symptoms. *Journal of Eating Disorders*. 2016;4:26.
10. Deborah K. Marcontell, Alison E. Laster, Jan Johnson. Cognitive-behavioral treatment of food neophobia in adults. *Journal of Anxiety Disorders*. 2003;17(2):243-51. [https://doi.org/10.1016/S0887-6185\(01\)00090-1](https://doi.org/10.1016/S0887-6185(01)00090-1).
11. Hunot C, Fildes A, Croker H, Llewellyn CH, Wardle J, Beeken RJ. Appetitive traits and relationships with BMI in adults: Development of the adult eating behaviour questionnaire. *Appetite*. 2016;105:356-63.
12. Zickgraf HF, Ellis JM. Initial validation of the nine item avoidant/restrictive food intake disorder screen (NIAS): A measure of three restrictive eating patterns. *Appetite*. 2018;123:32-42.
13. Bryman A, Cramer D. *Quantitative data analysis with SPSS Release 10 for Windows: A guide for social scientists*. London: Routledge; 2001.
14. Brislin RW. Comparative research methodology: Cross-cultural studies. *Int J Psychol*. 1970;11(3):215-29. <https://doi.org/10.1080/00207597608247359>
15. Büyüköztürk Ş. *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (23. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık; 2017.
16. Seçer İ. *Psikolojik test geliştirme ve uyarlama süreci: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Anı yayıncılık; 2018.
17. Evcı N, Aylar, F. Ölçek geliştirme çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizinin kullanımı. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 2017;4(10):389-412.
18. R Core Team. R: *A language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing. Vienna, Austria.2020. <https://www.R-project.org/>
19. Rosseel Y. Lavaan: An R package for structural equation modeling and more. Version 0.5–12 (BETA). *Journal of statistical software*. 2012;48(2):1-36.
20. George D, Mallery P. *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*. 11.0 update (4th ed.). Boston: Allyn & Bacon, 2003.
21. Erkorkmaz Ü, Etikan İ, Demir O, Özdamar K, Sanisoğlu SY. Doğrulayıcı faktör analizi ve uyum indeksleri. *Türkiye Klinikleri J Med Sci*. 2013;33(1):210-23
22. Mulaik SA, James LR, Van Alstine J, Bennett N, Lind S, Stilwell CD. Evaluation of goodness-of-fit indices for structural equation models. *Psychological Bulletin*. 1989;105(3):430.
23. He J, Ellis JM, Zickgraf HF, Fan X. Translating, modifying, and validating the Adult Picky Eating Questionnaire for use in China. *Eating Behaviors*, 2019; 33:78-84. <https://doi.org/10.1016/j.eatbeh.2019.04.002>
24. Çapık C, Gözüm S. Aksayan S. Kültürlerarası ölçek uyarlama aşamaları, dil ve kültür uyarlaması: Güncellenmiş rehber. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 2018;26(3):199-210. <https://doi.org/10.26650/FNHN397481>.
25. Tavakol M, Dennick R. Making sense of Cronbach's alpha. *International Journal of Medical Education*. 2011;(2):535.
26. Puhan MA, Bryant D, Guyatt GH, Heels-Ansdell D, Schünemann HJ. Internal consistency reliability is a poor predictor of responsiveness. *Health and Quality of Life Outcomes*. 2005;(3):1-8.
27. Ursachi G, Horodnic IA, Zait A. How reliable are measurement scales? External factors with indirect influence on reliability estimators. *Procedia Economics and Finance*. 2015;(20):679-86.